

Ludvig Holberg (1684-1754)

Uddrag af essay fra: Moralske Tanker (1744)

Vi har mest lyst til det forbudte

Blant mange selsomme Egenskaber hos Mennesker er dette, at de faae mest Lyst til de Ting, som ere mest forbudne. Hvi er det ikke en Synd, sagde en vis Italiener, at drikke Vandet kaalt? thi han meenede, at det i saa Maade vilde smage end bedre. Intet Folk er saa begierligt efter Viin som Mahomedaner, hvilke Viinens Brug ved Mahomedes Lov er forbuden; og er det troeligt, at Lysten vilde stilles ved Forbudets Ophævelse. Man finder dette selsomme Egenskab besynderlig hos den Engelske Nation, hvor man seer utallige Mennesker at drikke, alleene for at drikke; at hore, alleene for at hore; og at synde, alleene for at synde; ja Straf, som dicteres for at hævne Misgierninger, er hos mange af dem som en Tønder dertil; og Synder multipliceres efter Proportion af Forordninger. Jeg drister mig vel ikke at raade til Lovenes Formildelse, saasom Frygt for Straf, hvorvel den kand opvække Lyst til Synd, saa hemmer den dog Syndens Fuldbyrdelse og Execution, og er det Aarsag nok til Lovenes Haandhævelse. Men jeg tør alleene sige dette, at hvis intet Forbud var, blev Lysten mindre. Ved Lovene derfor udvirkes alleene, at Gierningen hindres, skiønt Begierligheden derved ikke hemmes, men heller opvækkes. En vis Philosophus siger: Ligesom, hvor der er mest Medicamenter og mest Læger, der ere mest Sygdomme; saa hvor der ere mest Love, der ere mest Synder (...)

Mennesket beskrives som et fornuftigt Creatur, og derved distingveres fra alle skabte Ting paa Jorden, i Vandet og i Luften. Men man maa af Erfarenhed sige, at af alle Dyr intet ligner et Menneske mindre end et Menneske. Diogenes, som nøje havde udstuderet Menneskets Tilbøjeligheder, synes at have været persvaderet herom. Han steeg engang op paa et høit Sted udi Athenen, og raabte til Folket: kommer hid Mennesker! og hører, hvad jeg vil sige Eder: Og da en stor Mængde strømmede til for at høre, hvad han vilde sige, pryglede han dem bort med sin Stok, sigende, at han ikke havde kaldet paa dem, men paa Mennesker. Han gav dermed tilkiende, at de toge sig Navn af det som de ikke vare. Sandeligen! naar

man betragter Menneskets Skabning i sig selv, maa man tilstaae, at det er Skaberens Mesterstykke: men, naar man giver agt paa dets selsomme Opførsel, og ligner den med andre Dyr's Regularitet og indskrænkede Begierligheder, falde de høje Tanker, som man kand gjøre sig om dets ædle Skabning. Thi man kand sige, at dets heele Liv bestaaer udi at ville og ikke at ville den samme Ting, og derfor i visse Maader her paa maa applicere hvad som Seneca siger: Sapiencia hominis est idem velle ac idem nolle. Hvis en Indbygger af Maanen eller anden Planet kom hid ned paa Jorden, og gav agt paa alle de Creature, som her findes; naar han saae hos de fleeste Dyr en slags Orden, Regularitet og Ærbarhed: hos Mennesket derimod selsomme Begierligheder, stridige Inclinationer og Grimacer, vilde han maaskee falde paa de Tanker, at Mennesker vare skabte for at divertere Dyrene. Han vilde heller tænke, at en ærbar Gedebuk var iblant de Creature, som Jordens Herredom var betroed, end Mennesker.

Mit Forsæt er her ikke at beskrive Mennesker udi Almindelighed. Jeg haver alleene villet melde lidt om een af deres selsomste Tilbøjeligheder, som bestaaer udi en Begierlighed at gaae imod Strømmen: at gjøre det som er forbudet, at lade det som er befalet, at hige efter det som de ikke uden med Fare og Vanskelighed kand erhverve, og at væmmes ved det samme, saa snart det er erhverved. Man merker denne selsomme Tilbøjelighed ogsaa hos spæde Børn: de samme væmmes ofte ved alle gode Ting, som dem rekkes, men græde for Bagateller, alleene fordi de blive dem nægtede. Hvad er Aarsag til, at Ungdommen gjør saa mange farlige Spring, klavrer op paa steilbratte Steder, gaaer over Vandet paa Sparrer og Planker, da de med Sikkerhed og Magelighed kunde gaae over Broer, uden at saadant dem enten er forbudet, eller efterdi det ikke kand skee uden Fare. Naar derfor saaledes er beskaffet, kand man ikke forundre sig over at see guddommelige og menneskelige Love overtraaede.